

Kuopion kaupunki Kuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

25.02.2021

12 §

§ 12

Asianro 1719/08.00.00/2021

Joukkoliikenteen alennuslippujen perusteet ja vaikutukset -raportti**Joukkoliikennepäällikkö Kaisu Matinniemi
Henkilökuljetusten järjestäminen**

Kaupunkiseutujen joukkoliikenteen toimivaltaiset viranomaiset saavat säännöllisesti ehdotuksia erilaisten joukkoliikenteen alennuslippujen käyttööntoimimisesta. Ehdotuksia on perusteltu sekä liikenne- että sosiaalipoliittisilla näkökulmilla.

Niinpä viranomaiset katsoivat tarpeelliseksi laatia yhteisen selvityksen nykyisistä alennuskäytännöistä. Toiveena oli saada tukea alennuslippuesitysten käsittelyyn, vaikka lopulliset päätökset alennuksista tehdäänkin poliittisissa toimitelmissä. Suomen Paikallisliikenneliitto ry tilasi loppuvuodesta 2020 Ramboll Oy:ltä selvitystyön alennuslippujen perusteista ja vaikutuksista yhdessä seitsemän kaupunkiseudun kanssa. Kuopion lisäksi työssä olivat mukana HSL, Tampere, Turku, Oulu, Lahti ja Jyväskylä.

Työn tavoitteena oli tuottaa tietoa alennuslippujen perusteluista ja vaikutuksista eri näkökulmista joukkoliikenneviranomaisten käytettäväksi alennuksiin kohdistuviin toiveiden ja aloitteiden käsittelyssä.

1. Asiakashintojen alennuksista

Raportissa tarkasteltiin joukkoliikenteen alennuslippuja osana joukkoliikenteen sääntelyä eli julkisen vallan puuttumisena markkinoiden toimintaan tärkeiden päämäärien saavuttamiseksi.

Alennuksilla kohdistetaan joukkoliikenteen subventiota johonkin käyttäjäryhmään muita ryhmiä enemmän. Niiden tavoitteena on yleensä kysynnän kasvattamisen lisäksi joukkoliikenteen taloudellinen tehokkuus ja tasapaino sekä joukkoliikennepalvelun oikeudenmukaisuus. Joukkoliikenteen vastuullisella viranomaisella ei ole sosiaalipoliittisia velvoitteita, mutta päätöksentekijöille alennusliput saattavat olla kanava sosiaalipoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa. Alennuksiin liitetään yleensä markkinaehtoisia (esim. joukkoliikenteen myönteinen julkisuuskuva), liikennepoliittisia (esim. käytön lisääminen ja liikkumisen turvallisuus) ja sosiaalipoliittisia (esim. lapsiperheiden ja pienituloisten tukeminen) perusteluja.

Alennusten käyttöönotto katsotaan perustelluksi silloin, kun lipputulot yhdessä liikenteen kustannuksissa saavutettavien hyötyjen kanssa ylittävät alennuksen aiheuttamat kustannukset ja lipputulomenetykset. Sosiaalipoliittisena kriteerinä voi olla esimerkiksi se, poistaako alennus joukkoliikenteen käytön taloudellisen esteen. Eri selvityksiin nojaten raportissa todetaan, että alennusten käyttöönottoon eivät riitä pelkät sosiaalipoliittiset perustelut, mutta ne voivat toimia käyttöönottoa puoltavina lisäperusteluinä.

Kuopion kaupunki Kuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

25.02.2021

12 §

2. Alennuslippujen nykytilanne

Käytössä olevat alennusliput vaihtelevat hiukan kaupunkiseuduittain.

Pienet lapset (0-6-vuotta) matkustavat tyypillisesti maksutta. Tämä on jo vanha perinne joukkoliikenteessä. Maksuttomuus kohdistuu yleensä myös lastenvaunujen ja -rattaiden työntäjään. Kuljetettavalla lapsella on yleensä yläikäraja. Käytäntö on saman tyyppinen eri kaupunkiseuduilla.

Lasten lipun tyypillinen alennus on 50 %. Lipun alaikäraja on kaikkialla 7-vuotta, mutta yläikärajassa on kaupunkiseutukohtaisia eroja (14-vuodesta 17-vuoteen). Lipputuotteella on pitkä perinne.

Nuorten lippua ei kaikilla seuduilla ole käytössä. Esim. HSL:n alueella lastenlippua myydään täysi-ikäisyyteen saakka. Lipun ikäraajat vaihtelevat 15/17-vuodesta 19-24-vuoteen saakka ja tyypillinen alennus on 30 %. Tämä ryhmä kuuluu KELAn koulumatkatuen piiriin.

Opiskelijalipun alennus on yleensä 30 %, ja se on tarkoitettu nuorten lipun yläikärajan ylittäneille opiskelijoille. Alennusta on pidetty houkuttelevuustekijänä opiskelijoiden kotikunnan vaihtamiselle. Lipun osto-oikeuden tarkistamiseen liittyy epäselviä tilanteita ja kysymyksiä yhdenvertaisuudesta. Vuonna 2018 Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi myönteisen opintotukipäätöksen vaatimisen täysipäiväisen opiskelun todisteeksi olevan välillistä syrjintää.

Ikääntyneiden lippuja myydään yleisesti yli 65-vuotiaille. Alennus on 30-50 %. Lippu on toteutettu usein arvolippuna, johon on liitetty aikarajoitus päiväajalle (klo 9/10-13/14).

Muita maksutta matkustavia ryhmiä ovat mm. pyörätuolin ja rollaattorin käyttäjät, vammaisen matkustajan saattaja sekä rintamamiesveteraanit ja sotaveteraanit. Lisäksi liikuntarajoitteisille ja vammaisille on myönnetty alennuksia joillakin seuduilla.

3. Arviointia alennuksista

Joukkoliikenneviranomaisen tehtävänä on tarjota esteetöntä ja kohtuuhintaista joukkoliikennettä kaikille asiakkaille. Kohtuuhintaisuus on helpommin hallittavissa, kun lippujärjestelmä on selkeä ja kuntien tuen kohdentumista voidaan seurata.

Joukkoliikenteen matkaliput ovat vahvasti subventoituja, eikä ole perusteltua, että joukkoliikennesektorin kautta annetaan lisäalennuksia sosiaalipoliittisin perustein. Tehokkaampi tapa on hinnoitella palvelut ilman sosiaalipoliittisia perusteita ja avustaa tukea tarvitsevia erikseen. Raportissa tarkasteltiin nuorten, opiskelijoiden, pienituloisten tai sellaiseksi koettujen sekä ikääntyneiden alennusten vaikutuksia muita ryhmiä tarkemmin.

Tarkastelun perusteella opiskelijalipun perusteluna ei voisi olla pienituloisuus, sillä samalla perusteella pitäisi yhdenvertaisuuden vuoksi antaa alennuksia myös muille pienituloisille. Lisäksi kaikki opiskelijat eivät ole pienituloisia. Jos opiskelijalippua on perusteltu kysynnän lisäämisellä ja joukkoliikenteen käyttöön totuttamisella, ajaisi nuorisolippu samoja tavoitteita ikärajaan perustuvalla eli selkeämmin todennettavalla tavalla. Nuorten ja opiskelijoiden asiakasryhmään vaikuttaa myös Kelan koulumatkatuen muuttuminen oppivelvollisuusiän korottamisen myötä, jolloin toisen as-

Kuopion kaupunki Kuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

25.02.2021

12 §

teen ammattikoulu- ja lukioikäiset tulevat olemaan KELAn koulumatkatuen piirissä elokuusta 2021 alkaen.

Pienituloiseksi katsotaan yleisesti tulot, jotka jäävät alle 60 % keskivertotuloista. Pienituloisuus on suurin työttömien ja opiskelijoiden joukossa, mutta näissäkin ryhmissä tuki kohdistuisi osin ei-pienituloisiin. Pienituloisuuteen perustuvaan alennukseen olisivat oikeutettuja myös yrittäjiä, palkansaajia ja muita sosioekonomisen ryhmän edustajia.

Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä ennustetaan kasvavan merkittävästi lähivuosikymmeninä. Ikääntyneiden alennus on tyypillisesti toteutettu ruuhka-ajan ulkopuolisilla matkoilla. Kuitenkin vain osa ikääntyneistä on pienituloisia.

Suosituksia

Opiskelijalipun käyttäjät ovat pääsääntöisesti alle 26-vuotiaita. Näin ollen nuorisolippu 17-25-vuotiaille kattaisi merkittävältä osin nykyisten opiskelijalippujen käyttäjien tarpeista. Alennus lipulle voisi olla 25-30 % aikuisten lipun hinnasta.

Sosioekonomisen aseman mukaan määritelty alennus pienituloisille kohdistuu todellisuudessa keskimäärin huonosti todellisiin pienituloisiin. Pienituloisten tuen saannin perustelun todentaminen olisikin helpompaa sosiaalitoimen kautta, ja tuki kohdistuisi tehokkaammin niille, jotka sitä todella tarvitsevat.

Etenkin suurimmissa kaupungeissa ikäihmisten alennusten tavoitteena on lisätä matkoja vähäisen kysynnän aikana. Ruuhka-aikojen ulkopuolisen ajan lippu ilman ikärajaa poistaisi keskustelun ikääntyneiden ohjaamisesta pois ruuhka-ajasta ja muuttaisi tilanteen yhdenvertaiseksi eri matkustajaryhmien välillä. Alennus voisi olla 25-50 % aikuisten lipun hinnasta.

On yleisesti arvioitu, että vapaa-ajan matkustus tulee jatkossa lisääntymään. Näitä matkoja palvelisi erinomaisesti ruuhka-aikojen ulkopuolisen ajan ryhmälippu, joka voisi tuoda uutta vapaa-ajan matkustusta esimerkiksi perhekunnittain matkustavista.

Suositus joukkoliikenteen lippujärjestelmän perusmalliksi:

- Perustuotteena ovat aikuisten liput, joiden hinta määrittyy matkustamisen määrän ja säännöllisyyden mukaan. Joukkoliikenteen kanta-asiakkuuteen kannustava hinnoittelu on tärkeää liikennepoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.
- 0-6-vuotiailla lapsilla on matkustusoikeus ilman lippua.
- 7-16-vuotiaille myönnetään lasten lippu, jonka hinta on 50 % aikuisten lipun hinnasta.
- Harkinnan mukaan ja KELAn koulumatkatuen muutokset ja sen aiheuttamat vaikutukset huomioiden myönnetään 17-25-vuotiaille nuorisolippu, jonka hinta on 70-75 % aikuisten lipun hinnasta.
- Paikallisten olosuhteiden mukaan ruuhka-ajan ulkopuolisen ajan lipun hinta on noin 50-75 % normaalihinnasta.
- Lisäksi pieni joukko erityisryhmiä vapaan matkustusoikeuden tai vapaaalippujen piirissä, joiden perustelu liittyy mm. joukkoliikenteen käytännön toimivuuden ja sujuvuuden varmistamiseen.

Kuopion kaupunki

Kuopion kaupunkiseudun
joukkoliikennelautakunta

25.02.2021

12 §

Vaikutusten arviointi

Esitys Esitän, että joukkoliikennelautakunta merkitsee asian tiedoksi.

Liitteet 7 1719/2021 Alennusryhmät raportti

Valmistelija

Seija Pasanen

etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

puh. +358 44 718 5424

Päätösehdotus

Joukkoliikennepäällikkö Kaisu Matinniemi

Lautakunta hyväksyy joukkoliikennepäällikön esityksen

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

